

Teetigu

Portugalist pärit Lusitaania ehk hispaania teetigu on inimese kaasabil levinud kõikjal Euroopas. Eestis registreeriti see liik esimest korda aastal 2008. Nälkja kiiret levikut on soodustanud muutused maaharimisviisides, kulu ja õlgede põletamise keeld, looduslike arvukuse piirajate vähenemine ning hüppeliselt kasvanud rahvusvaheline taime- ja köögiviljakaubandus.

Hispaania teeteo munad on väga sarnased väetisegraanulitega, seetõttu ei ole neid lihtne istikute muldapallidest tuvastada. Munad on siiski veidi läbipaistvamad ja tavaliselt kobarana koos.

Hispaania teetigu toitub meelsasti mahlakatest köögiviljadest, ilutaimedest, teraviljakultuuridest ja seentest. Lisaks sobivad lagunevad taimeosad, käärivad puuviljad ning

mõnikord ka surnud liigikaaslased.

Tigude tavalisteks elupaikadeks on lopsaka taimestikuga vähehooldatud ja harva niidetavad aiad, rohumaad, pargid, niisked laialehised metsad, kasvuhooned. Nad liiguvad enamasti hämarikus ja öösi, vihmastel perioodidel ka päeval. Soojadel talvedel ja heade varjevõimaluste korral talvituvad edukalt.

Hispaania teetigu on silmapaistvalt suur nälkjas – täiskasvanud looma kehapiikkus on väljasirutatuna 7-15 cm. Koda puudub. Värvus varieerub tumepruunist punaka, oranži, kollaka ja beežini. Noortel loomadel esineb sageli mõlemal keha küljel taustavärvist tumedam pikitriip. Keha kattev lima on oranžikaskollane. Iseloomulik on tallaserva ere värv, kus on selgelt näha tumedamad triibud. Pea

on enamasti kehast tumedam. Hingamisava asub mantlikilbi eesosas.

Teetigu muneb valkjad 3 mm läbimõõduga munad 20–30 (40) kaupa kõdukihi alla, kompostihunnikusse, varjulisse niiskesse kohta. Noored nälkjad kooruvad 3,5–5 nädala pärast ja suguküpsuse saavutavad (on võimelised munema) juba 6 nädala pärast. Üks isend võib muneda kuni 400 muna.

Hispaania teeteol puudub koda ja ta on tavalistest kohalikest liikidest oluliselt kogukam.

Keskkonnaamet kaardistab hispaania teetigude levikut Eestis. Kui märkad hispaania teetigu, märgi see kaardile rakenduses teokaart.keskkonnaamet.ee.

Hispaania teetigu on mittetahetud nälkjas meie aedades. Fotod: Uudo Timm

Ära kodumaiseid liike hävita – nemad on aias kasulikud

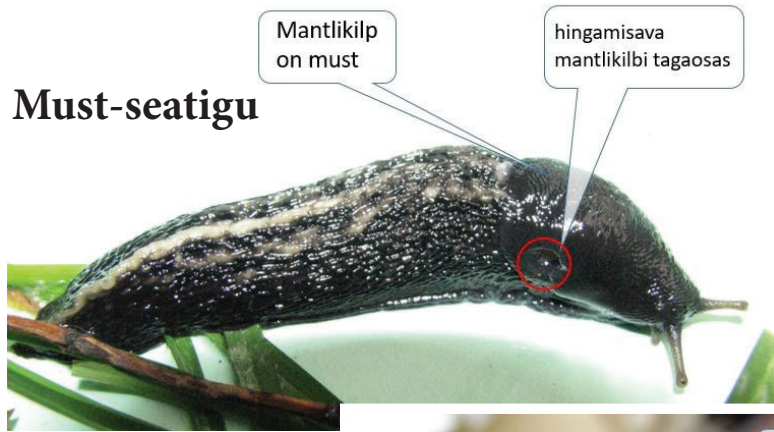
Eestis on registreeritud veel 5 teetoe liiki, kes kõik on mõõtmelt oluliselt väiksemad.

Mõõtmelt on sarnane kodumaine must-seatigu, kelle kehapikkus on väljasirutatuna 15–20 cm. Värvus varieerub hallist pruuni ja mustani, on heledamad vöödid ja must mantlikilp. Hingamisava asub mantlikilbi tagaosas ja lima on värvusetu.

Must-seatigu ei ole aiaröövel ja toitub peamiselt kõdukihist.

Teine mõõtmelt sarnane kodumaine liik on suur-seatigu, kelle kehapikkus on väljasirutatuna

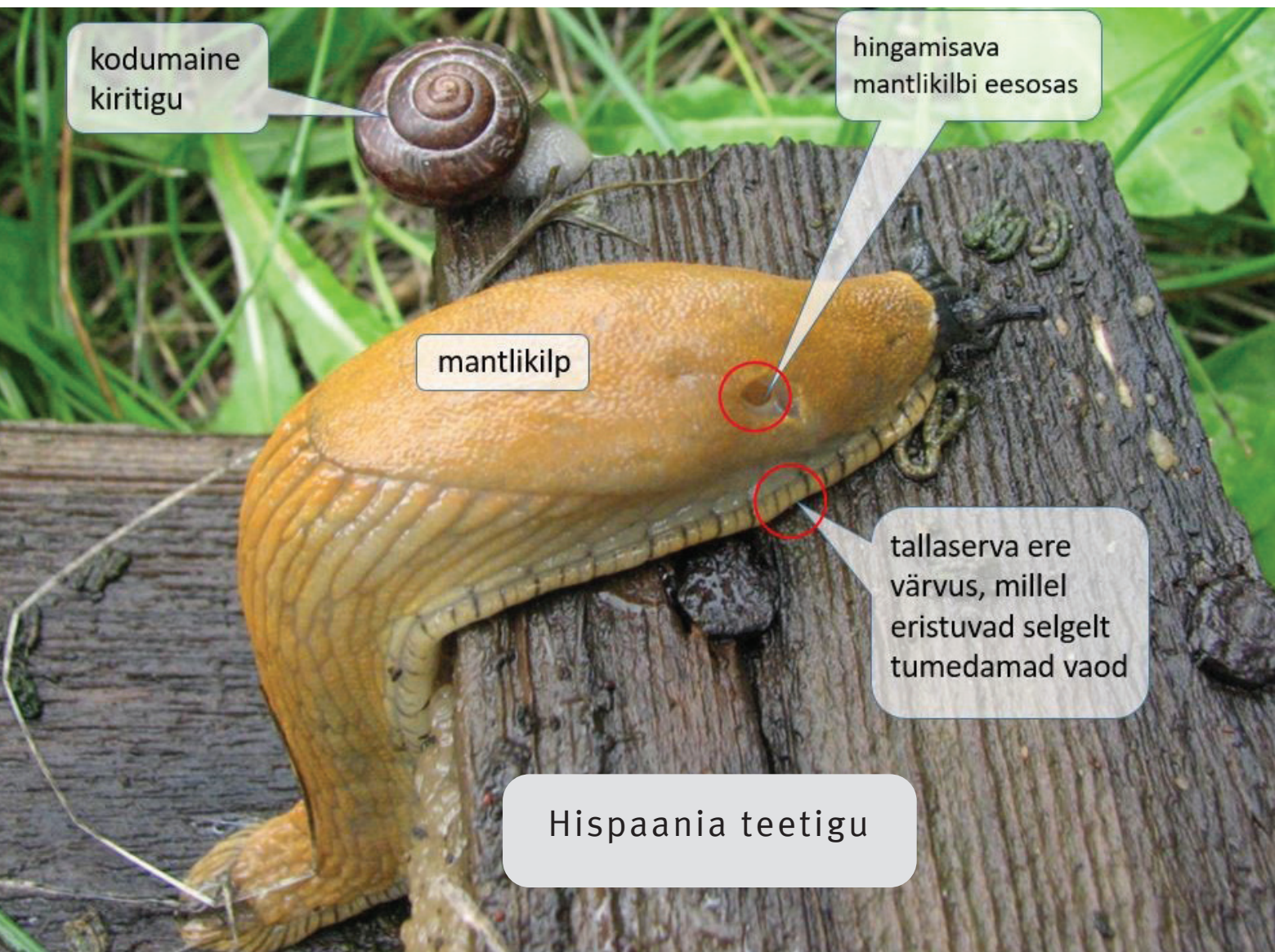
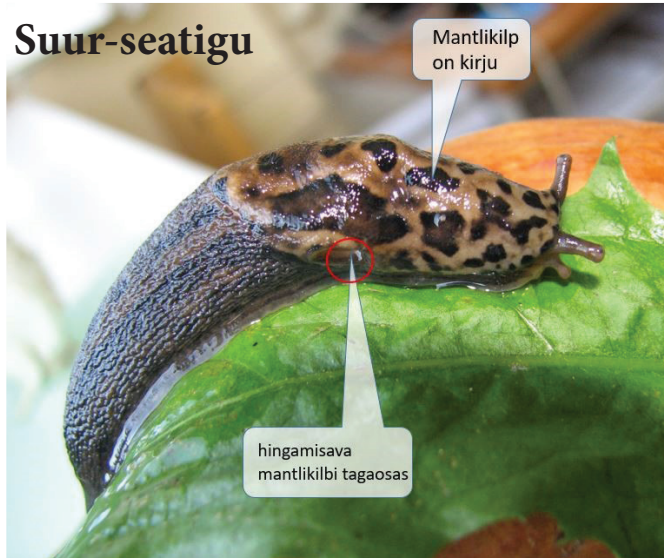
Must-seatigu

10–20 cm. Värvus varieerub helehallist hallikas-pruunini, on tumedamad triibud-laiugud ja kirju mantlikilp. Hingamisava asub mantlikilbi tagaosas ja lima on värvusetu.

Suur-seateod ja must-seateod on aias kasulikud nälkjad, neid ei esine kunagi massiliselt.

Suur-seatigu

Kuidas hispaania teeteost hoiduda

- Ära too oma aeda lilli-põõsaid piirkondadest, kus on hispaania teetigused.
- Kui kahtlustad, et ostetud taimel on teeteo munad, pane istik 5 nädalaks karantiini: seo mullapalli ümber kilekott ja kinnita see tihedalt ümber varre. Kontrolli aeg-ajalt, kas kilekoti sees on munadest koorunud nälkjaid.
- Kontrolli mullapalli – kasta läbi, murenda lahti ja vaata, kas mullas ja juure ümber või lehtede vahel on teomune. Kõik, mis tundub kahtlane, hävita. NB: istutusmulla seest leitud kreemikad või kollased pallikesed, mis on hajutatud, on hoopis väestisegraanulid. Teomunad on valged ja asuvad kobaras koos.
- Abi võib olla nn teoadeadest – siledast plekist piiretest, kust teod ei

jõua üle ronida. Hispaania teetigude ronimisvõime on siiski üpris hea.

- Kevadel kultiveeri või kaeva-rehitse mitu korda aiamaad, et hävitada talvitunud valmikud ja teomunad – mulla pinnal päikese käes munad kuivavad ja langevad vaenlaste saagiks. Aitab ka happelise mulla lupjamine ja raskesse mulda liiva segamine.

- Sügisel uuri, kas maja või kasvuhoone vundamendipragudes on teomune. Talvitumisaigaks sobib neile ka soe kompostihunnik, ent korralikult läbi kaevatud kompostihunnikus pääseb külm kihtide vahele. Korista aiast kuivanud lehed jms praht. Suvel ära lase oma peenraid rohtuda, nii on tigudel vähem paiku, kuhu kuumal päeval varjule minna. Tigusid leidub vähem, kui

taimed on hõredalt, õhk liigub ja päike mullale paistab.

- Raja peenarde ümber liivast, kruusast, killustikust, munakoortest, soolast, kohvipaksust, saepurust, tuhast, puukoore tükkidest kuivi või teravaid kaitseribasid – teod ei taha sellisel pinnal liikuda. Vihm leotab ribad ruttu läbi, neid tuleb uuendada. Ka juhul, kui need rohtuvad, pääsevad teod edasi. Kitsast riba suudavad nad oma limarada katkestades ka ületada. Tuhka, saepuru jms võib umbes meetrilaiuselt ka aia äärde raputada.
- Kaitsevad ka 20 cm laiused vaskplekiribad ja teibiga vasklint (saab eBayst), mida saab kinnitada peenraümbrisele, taimepotile. Vask ärritab tigusid, nad hakkavad kõvasti lima eritama, kuivavad ja surevad.

Mida teha, kui aias on hispaania teeteod

- Korja täiskasvanud nälkjaid pidevalt ära.
- Löö teod labidaga pooleks, korja anumasse ja kalla keev vesi peale. Hukatud isendid mata labidasügavusele mulla alla. Tallinna piirkonnas võib need tasuta viia Tallinna väikeloomade krematoriumisse (Raba 40).
- Nälkjate meelitamiseks sobivad õlle- ja piimalõksud. Õllega anum kaeva mulda nii, et selle serv oleks 1 cm maapinnast kõrgemal – siis langeb sisse vähem kasulikke putukaid. Lõhna peale ronivad teod lõksu, alkohol tapab ja kui vedelikku on piisavalt, nad upuvad. Püünis pane üles õhtul või pärast vihma. Tigusid saab kokku meelitada rabarberilehtede, banaani- ja arbuusikoortega.
- Palu, et ka naabrid korjaksid oma aedadest nälkjad kokku, muidu on neist võimatu vabaneda.
- Elusaid nälkjaid ei tohi viia

Nälkjate kohalemeelitamiseks sobivad õllelõksud

metsaserva, niidule või parki – nii hoopis levitad neid.

- Hoia aias muru madal, mullapind kobestatud. Kontrolli pidevalt nälkjate ja munade peitumiskohiti – suuremate lillepuhmaste ja

põõsaste aluseid, terrassi- ja servaaluseid. Hävita kindlasti ka munad – kalla keeva veega üle.

Allikad: Keskkonnaameti koduleht ja kodus.ee leht.

Teomürgid ei ole hispaania teetee puhul mõjusad, neid kasutades hävitad hoopis kasulikke liike, linde-loomi (nt siile). Medaldehüüdiga graanulid on väga ohtlikud ka koer-tele ja kassidele. Lemmikule on surmav juba 100 –300 mg kehakaalu kohta. Mürgituse võib saada isegi pärast graanulitest ülejooksmist kappi lakkudes. Hävita vaid hispaania teetigusid, hoia kodumaiseid liike!

Aiapoodidest leiab veel Bioliti Gardeni teopüünise. Rohelise topsiku ja kaane vahel on ava, kust teod sisse roomavad. Püünisesse vala 200 ml õlut ja lisa mõni tilk topsiga kaasas olevat ligitõmbavat ainet atraktanti. Suru toos tigude liikumiskohas mulda, nii et serv jääb maapinnast veidi kõrgemale. Püünis meelitab tigusid 2 m kauguselt. Ühes komplektis on kaks püünist ja 3 ml atraktanti. Tühjenda lõksu paari päeva tagant.

Valusa tõkke või peetava kaitseriba tegemiseks võib osta Vilmorini või Ambianta looduslikku materjali. Vilmorini barjääriks on mittemürguv vulkaanilise kivimi puru,

mis jääb teo limase jala külge kinni ja teeb liikumise valusaks. 4–5 cm laiuse ribana maha puistatud Ambienta graanulid imavad maa-pinnast niiskuse ning kui tigu kaitseribale ronib, ta kuivab ja sureb.

Bumerangieffekt

Mitmest valla piirkonnast on öeldud, et hispaania teetod roomavad aedadesse niitmata aladelt, kõrgest rohust, mahajäänud kinnistutelt.

Hispaania teeteo tõrjumiseks ja hävitamiseks kompostige ai-ajäätmeid enda kinnistul või viige jäätmejaama, tehke naabritega koostööd ning võtke tarvitusele eespool kirjeldatud nõuanded.

KERLI LAUR, keskkonnaspetsialist